

РОЗДІЛ 4 ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 378.147

DOI 10.32782/ped-uzhnu/2024-3-9

Блажко Владислав Олександрович,
ORCID ID: 0000-0002-6951-2608
здобувач ступеня доктора філософії
Міжнародний гуманітарний університет

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

MULTIMEDIA PRESENTATIONS AS A MEANS OF FORMING STUDENTS CLIP THINKING

Сучасний освітній процес важко уявити без використання мультимедіа презентацій. Адже саме мультимедіа презентаціям надається перевага, при виборі методу візуалізації уроку. Вони значно покращують засвоєння інформації студентами, під час викладання нової теми. Також допомагають систематизувати вже наявні знання у студентів та перевірити рівень знань студентів із вже вивченої теми. Тому, важливо розуміти та враховувати всі принципи функціонування, створення та можливості впливу мультимедіа презентацій на учня. Однією з таких характеристик мультимедіа презентацій може бути вплив на формування кліпового мислення в учня. Саме для дослідження таких можливостей у статті розглядаються характеристики кліпового мислення, причини його прояву та особливості сприйняття інформації людиною з кліповим мисленням. Також досліджено властивості мультимедіа презентацій і наведено помилки при створенні презентацій такого виду. Спираючись на помилки при оформленні презентацій, проведено обґрунтування впливу кожної окремої помилки на вплив різних характеристик кліпового мислення. Це дало змогу виокремити загальні причини впливу мультимедіа презентацій на формування кліпового мислення у студентів. Було виділено такі причини впливу: намагання швидкого вивчення інформації без її аналізу; тривалий одночасний вплив на всі органи чуттів; подання інформації лише на основі картинки; використання тезисного оформлення презентацій, без пояснення цих тез; представлення навчальних матеріалів у форматі коротких інформаційних блоків; перенасичення слайдів візуальною та текстовою інформацією. Всі ці причини виникають лише за неправильного використання мультимедіа презентацій, під час проведення лекційних занять. Тобто, дотримуючись правил оформлення та представлення візуальних матеріалів, можна уникнути впливу мультимедіа презентацій на формування кліпового мислення у студентів.

Ключові слова: кліпове мислення, мультимедіа презентація, навчання створення презентацій, особливості сприйняття інформації, формування кліпового мислення.

It is difficult to imagine the modern educational process without the use of multimedia presentations. After all, it is multimedia presentations that are given preference when choosing a method of visualizing a lesson. They significantly improve students' assimilation of information when teaching a new topic. They also help systematize students' already existing knowledge and check the level of students' knowledge of the topic they have already studied. Therefore, it is important to understand and take into account all the principles of functioning, creation and the possibility of impact of multimedia presentations on the student. One of these characteristics of multimedia presentations can be the influence on the formation of clip thinking in the student. It is to investigate such possibilities that the article examines the characteristics of clip thinking, the reasons for its manifestation, and the peculiarities of information perception by a person with clip thinking. The properties of multimedia presentations are also investigated and errors in creating presentations of this type are given. Based on the mistakes made during the presentation, the justification of the impact of each individual error on the influence of various characteristics of clip thinking was carried out. This made it possible to single out the general reasons for the influence of multimedia presentations on the formation of clip thinking among students. The following causes of influence were highlighted: efforts to quickly absorb information without analyzing it; long-term simultaneous impact on all senses; presentation of information only on the basis of a picture; using theses in presentations, without explaining these theses; presentation of educational materials in the format of short information blocks; oversaturation of slides with visual and textual information. All these reasons arise only because of improper use of multimedia presentations during lectures. That is, by following the rules for

designing and presenting visual materials, you can avoid the influence of multimedia presentations on the formation of students' clip thinking.

Key words: clip thinking, multimedia presentation, learning to create presentations, features of information perception, formation of clip thinking.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток інформаційних технологій приніс в освітнє середовище нові можливості викладу матеріалу, а саме, використання мультимедійних презентацій на різних етапах уроку. Такі презентації дозволяють візуалізувати навчальний матеріал, що повинно сприяти емоційному залученню учня до пізнавальної діяльності. Проте таке залучення часто веде до перевантаження учнів інформаційними спалахами, через одночасний вплив на різні модальності сприйняття та перенасичення візуальними ефектами презентацій. Що є однією з головних причин формування такої характеристики сучасної молоді, як кліпове мислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання мультимедійних презентацій у навчальному процесі, методологічні і дидактичні засади застосування, вплив на розвиток мисленнєвої діяльності, розглядаються у працях М. Жалдака, М. Шут, Н. Дементієвської, О. Пінчук, О. Соколюк, Н. Морзе, Ю. Машбиць, А. Рудь, М. Соломко, К. Годлевської, В. Андрієвської та інших.

Особливості феномену кліпового мислення, причини його виникнення та методологічні поради щодо роботи з учнями, які мають кліпове мислення, представлені у працях С. Ганаби, Л. Шатирко, Г. Гич, Д. Горлача, С. Дмитренко, Т. Полонської, Н. Житеньової, Т. Удовицької та інших. М. Літвінова розробила методіку діагностування кліпового мислення.

Незважаючи на численні дослідження в обох напрямках, питання щодо проведення аналізу мультимедійних презентацій зі сторони впливу на формування кліповості мислення студентів, залишається відкритим.

Мета статті – обґрунтувати вплив мультимедійних презентацій на формування кліповості мислення студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обґрунтування впливу мультимедійних презентацій на формування кліповості мислення, вимагає першочергового дослідження основних характеристик кліпового мислення та причин його формування.

Термін «кліпове мислення» означає процес відображення різноманітних властивостей об'єктів, на основі фрагментарного, часткового сприйняття інформації, без заглибленого її аналізу та швидкого переключення між нею.

Виділяючи основні характеристики кліпового мислення, звернемося до вже наявних досліджень. Отже, під час розробки тесту для діагностування кліповості мислення М. Літвінова виокремила такі особливості людини з цим типом мислення: фрагментарність; швидкість переходу від одного аспекту до іншого; високу швидкість обробки інформації; відсутність потреби запам'ятовувати (зберігання інформації за допомогою гаджетів); переваги у одержанні результатів через інтернет-ресурси; переваги нетекстових стратегій обробки інформації; орієнтація на роботу з готовою інформацією [7, с. 141]. Лариса Шатирко також додає до цього списку: домінування візуальних символів сприйняття інформації; складнощі у опрацюванні великих текстів; зниження стійкості уваги на фоні її швидкого перемикавання між інформаційними блоками та недостатньо сформовану довгострокову пам'ять [10, с. 342].

Підсумовуючи вище вказані особливості, можна процитувати наступні слова: «У рамках кліпового мислення особистість уявляє собі навколишній світ не в якості цілісної системи, а як мозаїку розрізнених і мало пов'язаних між собою фактів і подій. Людина зникає до того, що факти навколишнього буття в калейдоскопічному темпі постійно змінюють один одного при виникаючій потребі в сприйнятті нових. При цьому людина як носій кліпового мислення не може тривалий час зосереджуватися на будь-якій інформації, що дається їй інформаційним середовищем і засобами інформаційно комп'ютерних технологій. У неї знижена здатність до аналізу, розумових операцій індукції і дедукції» [5, с. 92]. Тобто сприйняття інформації людиною з кліповим мисленням відбувається на основі яскравих та коротких уривків інформації, швидка зміна яких не дає можливості аналізувати її вміст, а лише запам'ятовувати найбільш виразні фрагменти.

Щодо причин формування кліпового мислення, то тут виділяють такі передумови його виникнення: прискорення темпів життя, розробка, впровадження, поширення інформаційно комп'ютерних технологій і, як наслідок, стрімке збільшення інформаційних потоків; постійне зростання вимог щодо актуальності та швидкості надходження інформації; багатозадачність; поява та розвиток телебачення та всевітньої мережі Internet. Інтернет має найбільший вплив на формування

кліпового мислення так, як завдяки соціальним мережам та наявності гіперпосилань поєднує в собі всі попередні особливості.

Також, Тетяна Удовицька у статті «Кліпове мислення молоді: особливості прояву в процесі навчання» говорить, що «розвиток кліпового мислення за великим рахунком обумовлений процесами глобалізації та світової інтеграції країн, в ході яких виникла гостра потреба організації комунікації за допомогою перекладу понять знаковою мовою. Тому кліпове мислення шляхом спрощення та символізації дозволяє однозначно сприймати одні й ті ж самі поняття та образи носіями різних мов без перекладу» [9, с. 410].

Отже, підсумовуючи загальні особливості кліпового мислення розуміємо, що воно розвинулося внаслідок постійної та швидкої зміни інформаційних блоків, та являє собою захисну реакцію організму на перенасичення інформацією. Це призводить до зменшення концентрації уваги та до звикання отримання інформації за допомогою колаборації зображень та текстів, які щосекундно змінюються і не дозволяють мозку зосередитись на чомусь одному. Він перестає утримувати одну інформацію та аналізувати її, тому що на зміну їй приходить нова.

Виділивши особливості кліпового мислення, переходимо до характеристики мультимедіа презентацій та помилок при їх створенні. У посібнику «Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання», наводиться таке визначення презентації: «Презентація, як комп'ютерний документ, являє собою послідовність змінюючих один одного слайдів – тобто електронних сторінок» [4, с. 78].

Навчальні мультимедіа презентації застосовуються для наочного подання навчального матеріалу. Виділяють такі групи презентацій за кількістю медіа-засобів: тільки мультимедійна (звук, зображення, відеофрагменти); текстова (з мінімальним ілюструванням); комбінована. Тобто мультимедійна презентація передбачає включення до її складу аудіовізуальних компонентів, для підвищення впливу на сприйняття інформації та її швидшому опрацюванні. Тут вже простежується перша причина впливу мультимедіа презентацій на формування кліпового мислення. Ця причина приховується у намаганні швидкого вивчення інформації та залученні всіх органів чуттів для цього. Впливаючи одночасно на різні модальності сприйняття, мультимедійна презентація може викликати, як зазначалося, захисну реакцію організму і перейти на кліпове сприйняття інформації,

де відбувається лише тезисне, уривчасте запам'ятовування поданого слайду на рівні короткочасної пам'яті.

Це підтверджується словами Н. Дементієвської, яка наголошує: Під час добору і формування змістовного і дизайнерського наповнення мультимедійних ресурсів слід враховувати, що мультимедійна інформація впливає відразу на декілька каналів сприйняття, що часто приводить до розумових і емоційних перевантажень учнів. Для сучасних мультимедійних продуктів і телекомунікаційних технологій на відміну від традиційних друкованих джерел характерне одночасне використання зорових, слухових та тактильних каналів передавання інформаційних даних, що створює перенасичення інформацією, а це в свою чергу значно впливає на час, необхідний для її засвоєння. Учень іноді не має достатньо часу (і вмінь) для критичного оцінювання інформаційних даних. Частина інформації не сприймається, а переходить до розряду інформаційного шуму, що перешкоджає засвоєнню навчального матеріалу [3].

Виділяючи типові помилки при створенні мультимедіа презентацій, автори згаданого посібника наголошують на використанні занадто великої кількості ефектів анімації як для тексту, так і для зображень, які не акцентують увагу учнів на головних моментах теми, а відволікають їх від засвоєння головної ідеї презентації [4, с. 82]. Що ще раз підтверджує зазначені слова та доповнює їх твердженням про зниження стійкості уваги на фоні швидкого її перемикавання між емоційним наповненням текстів у вигляді анімації та зображень, які знецінюють цей текст.

Також до помилок оформлення мультимедіа презентацій автори відносять: 1. Написання навчальної мети, структури теми, замість них в учительській презентації, яка має цільову аудиторію – учнів має бути приваблива для учнів проблема; 2. Перевантаження текстовим матеріалом, який містить означення, приклади, виключення замість подання матеріалу у структурованому вигляді (діаграми), варто не описувати приклади явищ і подій, а демонструвати їх (відео, зображення, анімація). Пам'ятаємо, що основна мова презентації – це тези, опорні (нові, словникові) слова і словосполучення; 3. Якщо в презентації необхідно навести означення, то не варто його переписувати з підручника, а доцільно представити наочно [4, с. 84].

Звертаючись до недоліків використання мультимедіа презентацій, звертаємося до дослідження К. Годлевської, де вона виділяє такі недоліки

використання мультимедіа презентацій у навчальному процесі: наявність додаткових рухомих об'єктів, складні способи подання інформації, великі обсяги інформації розсіюють увагу студентів, відволікаючи їх від суті викладеного на лекції матеріалу; швидкий темп читання лекції і особливо зміни слайдів; відсутність поетапності та логіки при відтворенні тексту виступу; інформаційна перевантаженість слайдів; обмежені можливості короточасної пам'яті учнів; порушення цілісності засвоєння навчального матеріалу, викликане тим, що людина здатна оперувати одночасно лише сімома різними розумовими категоріями; висока трудомісткість діяльності викладача, яка збільшує час на підготовку до заняття [2, с. 185]. Хоча ці недоліки використання, є більше помилками створення мультимедіа презентацій, вони чітко представляють негативні впливи, які здійснюють неправильно оформлені презентації на студента. Дещо інші недоліки використання мультимедійних презентацій наводить і Г. Краліна. Але також у неї є і декілька схожих пунктів, це розсіювання уваги через велику кількість матеріалу та не грамотне використання готових мультимедійних розробок [6, с. 4].

Досліджуючи актуальність використання графічної інформації (малюнки, фото, відео), М. Соломка наводить такі аргументи «Необхідно врахування особливості сприйняття інформації з екрану. Відомо, що око і мозок здатні працювати у двох режимах: у режимі швидкого панорамного огляду за допомогою периферійного зору і в режимі повільного сприйняття детальної інформації за допомогою центрального зору. При роботі у режимі периферійного зору система око-мозок майже миттєво сприймає велику кількість інформації, при роботі у режимі центрального зору – здійснюється ретельний послідовний аналіз. Отож, коли людина читає текст, та ще й з екрана, мозок працює у сповільненому режимі. Якщо ж інформація подана у графічному вигляді, то око переключається в інший режим, і мозок працює швидше. Саме тому в навчальних презентаціях бажано звести текстову інформацію до мінімуму, замінюючи її схемами, діаграмами, рисунками, фотографіями, анімаціями, фрагментами фільмів» [8, с. 85]. Зведення текстової інформації до мінімуму та використання у презентації лише графічних засобів, як зазначає Т. Удовіцька, може призвести до переходу на знакову мову, яка забезпечує функціонування кліпового мислення на рівні символізації графічної інформації. Тобто наступною причиною впливу мультимедіа

презентацій на формування кліпового мислення є перехід на рівень знакової мови (подання інформації лише за допомогою картинок).

У посібнику «Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання» автори зазначають: «Важливо враховувати особливості сприйняття презентацій та залежність рівня уваги від тривалості виступу, що супроводжується презентацією. Через 15 хвилин після початку презентації увага починає стрімко падати» [4, с. 80]. Тож задля лаконічності викладу інформації, за допомогою презентацій, переважна більшість дослідників рекомендують використовувати тези, опорні слова і словосполучення. Що за відсутності обговорення цих тез, може спровокувати фрагментарне споживання інформації студентами, без заглиблення в сутність цієї інформації. Отже, наступна причина впливу мультимедіа презентацій на формування кліповості мислення це фрагментарне подання інформації. Це підтверджується і рекомендаціями деяких дослідників щодо часу представлення одного слайду, який становить близько однієї хвилини. За цей час неможливо повністю аналізувати подану інформацію.

Також, мультимедіа презентації посилюють таку особливість студента з кліповим мисленням, як складність у опрацюванні великих текстів. Адже представлення навчальних матеріалів у форматі коротких інформаційних блоків (слайдів), зменшують вимоги до мисленнєвої діяльності. За таких умов реципієнт звикає до отримання готових фрагментів інформації без потреби аналізу більшого за обсягом тексту. Це призводить до зменшення таких можливостей у особистості.

Звісно всі ці впливи мультимедіа презентацій на формування кліпового мислення виникають при неправильному їх використанні. Адже саме помилки при створенні мультимедіа презентацій та при представленні їх аудиторії створюють умови для виникнення таких впливів. Хоча представлення матеріалів засноване на тезах, а також оформлення презентацій у короткій формі відносять до рекомендацій правильного їх створення, неправильне представлення таких матеріалів також чинить вплив на формування кліпового мислення.

Загальна орієнтація мультимедіа презентацій на роботу із студентами, які мають кліпове мислення, простежується і у рекомендаціях Галини Васильєвої та Ганни Киц до відбору інформації та її оформлення під час створення мультимедіа презентацій. Дослідниці виділяють такі критерії оформлення: врахування інтелектуальної підготовки та вікових

особливостей студентів; виділення лише основних моментів лекції; під час відбору матеріалу для зорового ряду опису моделі уникати дальніх планів і дрібних деталей; слід уникати великих текстових фрагментів; загальна кількість слайдів не повинна перевищувати 20–25; не варто перенавантажувати слайди різноманітними спецефектами; необхідно підібрати правильне забарвлення презентації, щоб слайд добре «читався»; необхідно чітко розрахувати час на показ того чи іншого слайда. Використання відеофільмів та анімації може значно посилити навчальний ефект [1, с. 283].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Під час дослідження впливу мультимедіа презентацій на формування кліповості мислення студентів, було виділено шість можливих причин впливу. До цих причин відносяться:

1. Намагання швидкого вивчення інформації (формування лише короткочасної пам'яті).
  2. Тривалий одночасний вплив на всі органи чуттів (викликає перенавантаження).
  3. Подання інформації лише на основі картинки (домінування знакової мови).
  4. Використання тезисного оформлення презентацій (фрагментарність сприйняття).
  5. Представлення навчальних матеріалів у форматі коротких інформаційних блоків (зменшує можливості роботи з великими текстами).
  6. Перенасичення слайдів візуальною та текстовою інформацією (зниження стійкості уваги).
- Ці причини доводять важливість врахування психофізіологічних закономірностей сприйняття інформації при створенні мультимедіа презентацій та представленні їх аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильєва Г. Киц Г. Використання мультимедіа в навчальному процесі вищої школи з метою підвищення якості освіти. *Нова педагогічна думка*. 2013. (1.1). С. 281–283.
2. Годлевська К.В. Особливості використання мультимедіа презентацій у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2013. (40). С. 182–186.
3. Дементієвська Н. П., Морзе Н. В. *Проектування, створення та використання навчальних мультимедійних презентацій як засобу розвитку мислення учнів [Електронний ресурс]. Інформаційні технології і засоби навчання*. 2007. № 1 (2). Режим доступу до журналу : <http://journal.iitta.gov.ua/-index.php/itlt/article/view/284>
4. Жалдак М. І., Шут М. І., Жук Ю. О., Дементієвська Н. П., Пінчук О. П., Соколюк О. М., Соколов П. К. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посібник. Жук Ю. О. (ред.) Київ: Педагогічна думка. 2012. 112 с.
5. Іжевська, О. Особливості навчання дітей з кліповим мисленням засобами ІКТ. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 2019 (31). 91–95. вилучено із <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/253>.
6. Краліна Г.С. Технології мультимедіа в освітньому процесі: переваги, недоліки, перспективи використання. *Молодий вчений*. 2019. (9(1)). С. 1–5.
7. Літвінова М.Б. Досвід діагностування кліпового мислення. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2017. 76(3). С.140–145.
8. Соломко С.Т. Використання презентацій на лекційних заняттях. *Оновлення змісту, форма та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2012. (5). С. 77–85.
9. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву в процесі навчання (до постановки проблеми). *Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис*. Дод. 1. Вип. 31. VIII(50). Ін-т вищої освіти НАПН України. 2013. С. 407–416.
10. Шатирко Л.О. Психологічні особливості розвитку дитини в умовах викликів сучасного освітнього простору. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії*. І. М. Савченко, В. В. Ємець (ред.). (с. 342). 2021, Київ : Національний центр «Мала академія наук України».